

Is er leven na de dood?

Emanuel Rutten

Er zijn weinig metafysische vragen die de mensheid zo bezighouden als de vraag of er leven is na de dood. Ze beroert velen wellicht zelfs nog meer dan de vraag of God bestaat. De kwestie lijkt voor de menselijke rede echter dermate ontoegankelijk dat zo goed als iedereen er diep van overtuigd is dat de vraag niet met een rationele metafysische argumentatie beantwoord kan worden. Is dat terecht?

JA

De vraag is inderdaad vanuit de rede eenvoudigweg onbeantwoordbaar. Wie gelooft in een leven na de dood beroept zich ter onderbouwing daarvan niet voor niets bijna altijd op spirituele ervaringen of overgeleverde goddelijke openbaring. Er is geen enkel rationeel argument te geven voor het mogelijk zijn en zelfs bestaan van postmortale toestanden. Geloof in dergelijke toestanden is en blijft een zaak van zuiver geloof en van zuiver geloof alleen. De menselijke rede heeft op dit terrein helemaal niets te vertellen. Christenen geloven in leven na de dood. Maar dit geloof is louter en alleen gebaseerd op wat in de Bijbel daarover wordt verkondigd en nooit op redelijke metafysische argumenten.

NEE

Het is zeker zo dat de kwestie zich buitengewoon lastig leent voor rationele argumentatie die losstaat van religieuze ervaringen en door geloofstradities verkondigde goddelijke openbaringen. Maar dat wil echter nog niet zeggen dat er geen enkel redelijk metafysisch argument gegeven kan worden voor het bestaan van postmortale toestanden. In wat volgt zal ik er twee bespreken.

Het eerste argument vind haar oorsprong in de scholastiek en gaat in hoofdlijnen als volgt. Elk mens bestaat enerzijds uit een materieel lichaam en anderzijds uit een immateriële geest. Lichaam en geest hebben elk een zelfstandig bestaan en staan onderling voortdurend in wisselwerking. We spreken van interactiedualisme. Hiervoor bestaan ook in onze tijd uitstekende rationele argumenten zoals ik al eerder heb betoogd.¹ De gedachte dat dualisme van lichaam en geest volkomen achterhaald zou zijn is dan ook ongegrond. De fysica biedt tegenwoordig juist weer veel aanknopingspunten om naast de materie ook het bestaan aan te nemen van bewustzijn als een eigenstandige realiteit.

De menselijke geest is wat wij de persoon of het zelf noemen. Het draagt onze persoonlijke identiteit. Een eventueel voortbestaan na de dood moet dus de menselijke geest betreffen. Als immaterieel object is de geest redelijkerwijs enkelvoudig. Ze heeft anders gezegd geen samenstellende delen. Geestelijke vermogens als willen, denken en voelen bestaan als verschillende aspecten van een en hetzelfde immateriële object en niet als losse immateriële delen die pas onderling samengevoegd dat object opleveren. De menselijke geest wordt niet gevormd door afzonderlijke immateriële brokjes 'willen', 'denken' en 'voelen' aan elkaar te koppelen. Willen, denken en voelen zijn hoedanigheden oftewel modaliteiten van één enkelvoudig object: de geest.

Dit betekent dat de menselijke geest niet op natuurlijke wijze kan vergaan. Een object kan immers alleen op natuurlijke wijze vergaan indien haar samenstellende delen uiteenvallen en uit elkaar gaan. De menselijke geest is echter enkelvoudig en heeft dus helemaal geen samenstellende delen. Maar dan overleeft de menselijke geest dus de natuurlijke dood, aldus dit eerste argument.

Men zou kunnen tegenwerpen dat dit argument toch wel de nodige metafysica vraagt. Een tweede argument dat ik hier wil inbrengen doet geen beroep op interactiedualisme. Het vereist niet dat wij ons eerst moeten bekennen tot een bepaalde opvatting over de metafysische structuur van de mens. Het argument gaat als volgt. Stel dat wij eerst op grond van redelijke argumenten kunnen laten zien dat er een wezen bestaat dat zelfbewust is en dat de grond is van de hele werkelijkheid. Dan mogen wij zo'n wezen met recht God noemen. Nu zijn er inderdaad vele van zulke argumenten, zoals onder meer het kosmologisch argument, het teleologisch argument en mijn eigen modaal-epistemisch argument. Stel vervolgens dat we eveneens op grond van redelijke argumenten kunnen betogen dat God niet alleen bestaat maar ook goed is. Dit heb ik eveneens reeds eerder betoogd.² Wat volgt hieruit dan? Welnu, als God bestaat en goed is dan kunnen we het volgende argument geven voor het bestaan van postmortale toestanden. Het maakt gebruik van een *reductio ad absurdum*. Neem aan dat geen enkel mens ooit in een postmortale toestand terecht komt. In dat geval kan morele gerechtigheid zich alleen manifesteren tijdens het leven hier op aarde. Het aardse leven wordt echter nadrukkelijk gekenmerkt

¹ Zie bijvoorbeeld "Dualisme van materie en geest is zo gek nog niet" in het RD van 14 sep 2013.

² Zie bijvoorbeeld "Er zijn goede argumenten voor Gods goedheid" in het RD van 8 feb 2014.

door een ontluisterend groot onrecht voor heel veel mensen. Veel mensen sterven zonder ook maar iets van gerechtigheid ervaren te mogen hebben. Indien er dus geen enkel mens in een postmortale toestand terecht komt, zal voor veel mensen een groot onverteerbaar onrecht het laatste woord van hun leven zijn. Dit is echter redelijkerwijs niet acceptabel voor een goede God. Als God bestaat en goed is dan kan God manifest onrecht niet als laatste woord accepteren. Dat strookt niet met Gods natuur en levert dus een tegenspraak op. De eerdere aanname moet daarom verworpen worden. Zo volgt logisch dat in elk geval sommige mensen na hun dood in een postmortale toestand terecht komen. Er bestaan dus inderdaad postmortale menselijke toestanden, aldus dit tweede argument.

DUS

Er zijn dus wel degelijke redelijke metafysische argumenten voor de stelling dat er leven na de dood is. Wel vereisen deze argumenten de acceptatie van andere metafysische stellingen zoals dualisme van lichaam en geest of het bestaan van een goede God. Dit is echter geen enkel probleem omdat beide stellingen juist in onze tijd uitstekend te onderbouwen zijn, zoals ik eerder heb laten zien.